

Yazarın Defteri

Hüseyin Latif

Hüseyin Latif

Hüseyin Latif, İstanbul'un o zamanlar basın ve yayım merkezi Babiâli'de, sonradan *Politika* ve *Günaydın* gazetelerinin yayınlanacağı binada doğdu. Üç yaşına gelmeden zamanın güzel mahallelerinden Yeldeğirmeni'ne taşındılar. Haydarpaşa Lisesi'nin ardından Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ni bitirip mühendis diplomasıya 1983'te Fransa'ya gitti. Bourgogne Üniversitesi'nden yüksek lisans diploması aldı. Paris Sorbonne Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler, Siyasi Tarih yüksek lisans (1996) ve doktora programlarını (2001) başarıyla bitirdi.

Fransa'nın iş hayatıyla ilgili en önemli dergisi *CVMag*'ı 14 yıl boyunca yönetti. IRIS'te Küresel Problemler adlı eğitim programını izledi.

2003'te uzak kalamayacağını anladığı, içinden denizin geçtiği kente geri döndü.

Beuykent, Galatasaray, Marmara ve Nişantaşı üniversitelerinde dersler verdi; halen *Aujourd'hui la Turquie* gazetesinin genel yayın yönetmenliğini yapıyor.

Hüseyin Latif'in Türkçe ve Fransızca yazılmış birçok politik çalışmasının yanı sıra kuramsal eserleri de bulunmakta: *Mavi Ölüm* (roman, 1996), *Bizim Avrupa Seçme Yazılar* (Der. 2004), *İş Ararken Kazandıran Stratejiler* (2004), *Les Médias Turcs et la Politique Européen de la Turquie – depuis 1971* (2004), *Les stratégies gagnantes de recherche d'emploi* (2004), *Fatih Altaylı ile Teke Tek* (Mireille Sadège ve Bilge Demirkazan ile, 2005), *Ce que pensent les turcs* (der. 2006), *Sence Aşk Nedir?* (roman, 2006), *Çelişkiler Projesi BOP ve ABD'nin Türkiye'ye Biçtiği Rol* (2006), *Bitmemiş Hikâyeler* (roman, 2007), *İstanbul Düşerken* (roman, 2008), *La mort bleue* (2008), *Ce que pensent les turcs 2* (der. 2009), *Küreselleşen Dünya ve Değişen Türkiye* (2011), *La Nouvelle Politique Extérieure de la Turquie* (2011), *L'Actualité comme un roman Joue un morceau pour mon amour!* (2012).

YAZARIN DEFTERİ

Yazarın Defteri

Hüseyin Latif

BizimAvrupa Yayınları – 26

Kapak Tasarım: Ersin Üçkardeş

Ön Kapaktaki Hüseyin Latif fotoğrafı: Aramis Kalay

Arka Kapak Fotoğrafı: İbrahim Latif ve Recep Hacıoğlu Erzurum Çayevi'nde

Son Okuma: Enver Topaloğlu

Grafik Tasarım: Merve Şahin

Baskı: Arı Matbaası (sertifika no: 31900)

Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar / İstanbul

1. Baskı: 2016

ISBN: 978-975-6294-26-0

2016; Bu kitabın tüm yayın hakları Bizim Avrupa Yayınları ve yazarına aittir. Yazılı izin alınmadan hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz; içinden alıntı yapılamaz.

Bizim Avrupa Yayınları

Moda Caddesi No: 59 34710 Kadıköy - İstanbul

Tel: 0 216 550 22 50

bizimavrupa@gmail.com

www.bizimavrupa.com

YAZARIN DEFTERİ

Hüseyin Latif

BizimAvrupa Yayınları

OKUMA REHBERİ

Kitaplarda en zor okunan, ama okuyucunun elindeki eser ve yazarı hakkında pek çok bilgiyi özetleyen kısım dır önsöz. Romanlarda, hikâyelerde pek bulunmaz. Ama elinizdeki bu deneysel yapıtta ben “Okuma Rehberi”ni yazmayı düşündüm. Rehber, okuyucunun elindeki kitabı okumaya yönlendirilmesi amacıyla yazıldı.

...

Sayısını ezbere bilmediğim kadar defterim var. Bunların bazıları henüz kullanılmamış. Ama pek çoğunun içi yaşadıklarımı, düşüncelerimi içeren notlarla dolu; bazılarının bütün sayfaları tek bir kadına yazılmış aşk mektuplarının sıcak kelimeleriyle tıkasıya doldurulmuş. Satırların arasına fotoğraflar serpiştirilmiş... Ve de her şeyden önemlisi o kadınların el yazıları ile süslenmiş... Kiminde gazetelerden kesilmiş magazin haberleri, karikatürler, kupürler ve pek çoğunda ise köşe yazılarımın ilk müsveddeleri... Bazıları belli bir gezinin ya da konunun özel notlarıyla başlamış, başka bir konuyla devam etmiş, bazen de yarıda bırakılmış. Değişik kalemlerle yazdığım notların bazen üzeri çizilmiş, rengârenk stabilolarla üstü boyanmış başlıklar, paragraflar, cümleler, eklenmiş kelimeler...

İşte bu notlarımı başkaları da okusun diye *bir Jean-Luc Godard filmi* formatında kâğıda döktüm. Bakın çağımızın özgür ansiklopedisi *WikipédiA* neler yazmış onun için: « *Jean-Luc Godard est un cinéaste franco-suisse, né le 3 décembre 1930 à Paris. Auteur complet de ses films, il en est fréquemment à la fois réalisateur, scénariste, dialoguiste, et il en maîtrise le montage. Il y apparaît occasionnellement, parfois dans un petit rôle, parfois non comme acteur, mais comme sujet intervenant. Producteur et écrivain, il est aussi critique et théoricien du cinéma.* » ⁽¹⁾

Godard filmlerini nasıl çektiyse ben de öylesine yazmaya çalıştım. Büyük ustanın dediği gibi: « *J'ai fait plutôt des films, comme deux ou trois musiciens de jazz : on se donne un thème, on joue et puis ça s'organise.* » ⁽²⁾

Ve *WikipédiA* yazarı eklemiş: « *À des degrés divers et selon les époques, le cinéaste rompt avec la dimension narrative du cinéma classique ainsi qu'avec l'idée de personnages.* » ⁽³⁾

⁽¹⁾ https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Luc_Godard (11 Ağustos 2015).

(*Jean Luc Godard Fransız ve İsviçreli film yönetmeni olup 3 Aralık 1930'da Paris'te doğdu. Filmlerinin her şeyidir; sıklıkla filmlerinin yazarı, yönetmeni, senaristi, diyalog yazarı ve usta montajcisidir. Filmlerinde tesadüfen görülür; bazen küçük bir rolde bazen oyuncu rolünde olmadan, ama müdahil özne gibi... Yapımcı ve yazardır, aynı zamanda eleştirmen ve sinema teorisyenidir.*)

⁽²⁾ (*Ben sadece filmler yaptım, iki veya üç caz müzisyeni gibi; bir konu belirliyoruz, oynuyoruz ve sonra düzenliyoruz.*)

⁽³⁾ (*Çeşitli mertebelerde ve dönemlere göre, sinemacı klasik sinemanın anlatı boyutunu ve aynı şekilde karakter fikrini terk eder.*)

Bunları yazarken aklımın her tarafında dolaşan anılar yumağı ve en yer edinmiş, hâlâ nasıl olup da yerinden kaldırıldığına inanmadığım Galata Köprüsü ve onun altı, Köprüaltı... Çocukluğumda ne öğrendiysem orada öğrendim; gazete okumayı, hamala saygılı olmayı, belediye memurundan çekinmeyi ve daha pek çok şeyi. Turist denen insanı, Amerikalı “casusu” ilk orada gördüm. Mafya ilişkileri, hırsızlar, arsızlar, zavallı insanlar, inananlar, inanmayanlar, kerhane işlemler, zenginler hep oradaydı. Yerlisi, yabancı, okumuşu, cahili, delisi, dilencisi, hamalı... “Spor Toto Müdürü” Rüstem Bey sayılan, sevilen bir hamaldı, ama kimse onun hamallığını dile getirmezdi. Ocağa en yakın köşede; radyonun altındaki üstü mermer masada çayını yudumlarken vaktini Spor Toto kolonlarıyla geçirirdi. Haberlerin müdavimi olduğu için, radyoya en yakın olan bu masayı seçmişti. Daha o günlerde bu masada Erzurumlu Recep Beyi görmemiştik. Bu masa Rüstem Beyden sonra Papaz Efendinin ve Erzurumlu Recep Beyin masası olarak anıldı.

Başka seçeneğin olmadığı 1963-65 yılları olmalıydı; 1, 2, 0 zamanıydı. Vefa vardı, Beykoz, Ankaragücü ve Hacettepe... Alman Mehmet Galata Köprüsü'nün üzerindeki Adalar Vapur İskelesi'nden haziran başında başlayan göçün ünlü taşıyıcılarındandı... Orta kahve içer ve sadece *Milliyet* okurdu. Dilsiz, Papaz Efendi (Dikkat buyurunuz gerçek unvanı piskopos olan bu beyefendi ileri bir tarihte az farkla başpiskoposluğu kaçıracaktı), nargilesinin fiyatını kendisi belirleyen Belediyeci Yakup, orta masanın müdavimi, her akşam, o gün tuttuğu balıkları satıp sekiz sularında gelen Balıkçı Aydın Bey (1960'ta Hukuk Fakültesi öğrencisiymiş, *Cumhuriyet* okurdu), batık gemilerin sarı pervanelerinin akıbetinden sorumlu Dalgıç Rahmi, onun yardımcısı Kadir, Hafız Rıfat Bey... Hepsi İbrahim Bey ve Recep Ustanın dergâhına düzenli gelenlerdi. Kimi nargile içmek için, kimi çay ya da

kahvesi için... Ama en çok sevdikleri sohbetti; etrafı seyretmek, bazen de birbirlerine laf yetiştirmek için gelirdi... Velhasıl kasa kasa Elvan ve Çamlıca Meyveli'nin depozitolu şişelerde satıldığı günlerdi...

Refik Durbař gelirdi; Yılmaz Güney, Münir zkul geldi. Adalet Partisi'nin önde gelen il yöneticilerinin uğrak yeriydi. İstanbul'un tarihi yerlerindendi ta ki o uğursuz geceye kadar...

Yakmayın beyler, yaktırmayın; ekmek paramızı, tarihimizi, hafızamızı yakmayın, yıkmayın, yok etmeyin!..

Yaşam bir nargile gibi. İçinde her şey var. Aşk, ateř ve su...

Nargile deyip geçmeyin. İyi bir nargile ustasının ustalığı tömbekiyi tavlamasından belli olur. Onlar için yaşam, ıslatılmış tömbekinin birbirine yapışmadan tavında açılması gibiydi. Tavında olmayan tömbeki ya yapışır ve acı olur, ya da suda fazla kaldığından sıkıştırılamayacak kadar reçinesinden arınmıştır; yani anlamsız bir yaşam gibi tatsızdır.

Kırk beş yıllık nargile ustaları İbrahim Bey ve Recep Usta avuçlarında yuvarladıkları tömbeki yapraklarıyla kimleri mi demlendirdiler?

Erzurumlu Recep'ten Belediyeci Yakup'a; Balıkçı Ferit'ten Ali Dayı'ya (nam-ı diğer Sarı Ali); Kuyumcu Halit'ten sigara kaçakçısı Halil Beye (bir diğer adı Doçent); Hafız Rifat Beyden Dalgıç Rahmi'ye; Orhan Beyden Papaz Efendiye kadar on binlerce insan ellerindeki kadife kaplı marpucun demir ağızlığından çektiler feleğin dumanını: Gözleri Boğaz'ın sularında kim bilir neleri hayal ettiler, bir duman olup yokluğa doğru ilerlerken...

Kimileri buna sonsuzluk diyor.

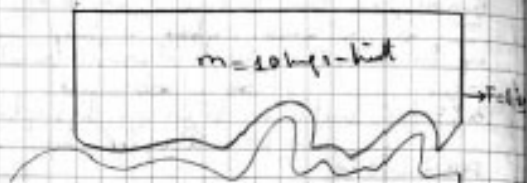
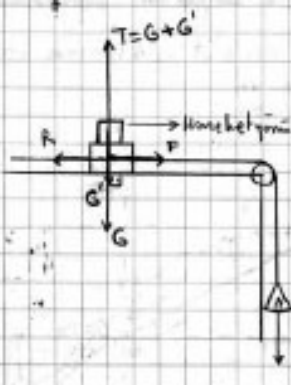
1

A4'ün hikâyesini yazdım

Birdenbire bastırın yazma isteğimin farkına vardım; yemek, içmek gibi. Oysa bugün, yazı yazabileceğim hiçbir şey almamıştım yanıma. Ne bir *Moleskine* ne de Ciltçi Doğan Beyin yaptığı ebruli defterler... Hiçbiri yoktu yanımda! Önceleri İtalya'da yapımına başlanan *Moleskine* defterleri, ajandaları artık Batı'nın atölyesi, fabrikası sayılan Çin'de yapılıyor. Kimilerinin dediğine göre, ABD uyanıklık yapıyor; bazı ürünleri Çin'de yaptırıp Amerika'da montajlıyor; üzerine de çekinmeden “Made in USA” yazıyor.

Babam, üniversite öncesi okul yıllarımda; ilk ve ortaokulda, ardından lisede, değişik boyutlarda, çizgili olanlardan, karelilerden, “harita metod” olarak anılanlardan; istediğim kalınlıkta, kapakları desenli okul defterlerimi hep zevkle, özenle, biraz da merakla Tahtakale'deki toptancı kırtasiyecilerden satın alırdı. Her yıl eylül ayının ilk haftalarında o toptancı kırtasiyecilerdeki satış hengâmesi görülmeye değerdi. Raflar tavanlara kadar defterlerle kaplı olurdu. Lisede cebir, geometri, fizik ve kimya derslerinde kareli olanlarını kullanırdım. Şimdilerde seçmeli olan bu derslerin o zamanki ciddiyeti; eskimiş ahşap sıraları, tebeşir tozuna doymayan karatahtayı, yerden otuz santimetre yükseklikteki kürsünün

SÜRTÜNME

Temas eden iki cisimden biri harekete geçtiğinde temas yüzeylerindeki sürtünme kuvveti değişir. Her ikisi de aynı yönde hareket eder.

- 1) $R = F$ ise hareketli hal, cisim harekete geçmez.
- 2) R cisim hareket yönünde olur.
- 3) R , Temas eden cisim çiftinin cisimlere bağlıdır.
- 4) R , Temas eden cisim çiftinin temas yüzeylerinin alanına bağlı değildir.
- 5) R , Temas eden cisim çiftinin temas yüzeylerini birleştirme kuvvetiyle doğru orantılıdır.

Sürtünme katsayısı: $k = \mu = \frac{\text{Temas eden cisim çiftinin temas yüzeylerinin birleştirme kuvveti}}{\text{Sürtünme kuvveti}}$ denir.

TEMAS YÜZEYİNİN
DİE BASTIR KUV.

SÜRTÜNME KUV.

$k = \text{sürtünme katsayısı}$

$$k = \frac{R}{T}$$

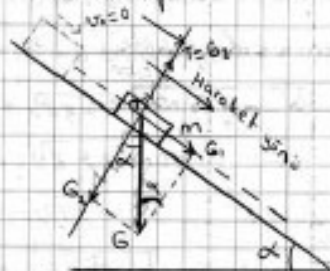
EĞİK DÜZLEM

Yatayla α açısı yapan düzleme eğik düzlem denir.

Eğik düzlemde bir cismin hareketi:

a) Cisim yukarıdan aşağıya doğru hareketli.

① Sürtünme yok. $k=0$

$$\sin \alpha = \frac{G_1}{G}$$

$$G_1 = G \cdot \sin \alpha$$

$$G_1 = m \cdot g \cdot \sin \alpha$$

$$G_2 = m \cdot g \cdot \cos \alpha$$

Cismi hareket ettiren kuvvet:

$$F = G_1$$

$$F = m \cdot g \cdot \sin \alpha$$

Hareketin ivmesi:

$$m \cdot a = m \cdot g \cdot \sin \alpha$$

$$a = g \cdot \sin \alpha$$

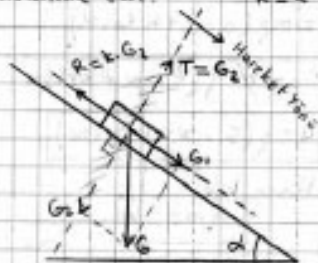
$$v = v_0 + at$$

$$v = v_0 + t \cdot g \cdot \sin \alpha$$

$$s = v_0 t + \frac{1}{2} at^2 = v_0 t + \frac{1}{2} g \sin \alpha t^2$$

$$v = \sqrt{v_0^2 + 2as} \quad v = \sqrt{v_0^2 + 2g \sin \alpha s}$$

② Sürtünme var. $k=k$

Cismi hareket ettiren kuvvet:

$$F = G_1 - R$$

$$F = m \cdot g \cdot \sin \alpha - k \cdot m \cdot g \cdot \cos \alpha$$

Hareketin ivmesi:

$$F = m \cdot g \cdot \sin \alpha - k \cdot m \cdot g \cdot \cos \alpha$$

$$m \cdot a = m \cdot g \cdot (\sin \alpha - k \cdot \cos \alpha)$$

$$a = g \cdot (\sin \alpha - k \cdot \cos \alpha)$$

görkemli karanlığındaki hocaların erişilmezliğini bütün öğrencilere olduğu gibi bana da unutturamadı. Kimya hocasını sevmezdim, şimdi ismini bile hatırlayamıyorum, bu yüzden de kimya defterlerim özensizdi. Evde kalmış bir kız gibi huysuzdu kimya defterim. Cebir, geometri, fizik defterlerim ise hâlâ kitaplığımın en güzel yerinde durur. Artist kızların posterleriyle kaplı defterlerimin üzerine şeffaf naylondan kaplamalar yapmıştım. Zamana meydan okurcasına hâlâ yepyeni, gıcır gıcır duruyorlar. Yalnızca kurşunkalemle yazılan yazılar eskimişliğin izlerini taşıyor; ne zaman sayfalarını çevirmeye kalksam, defterlerdeki harfler, çizgiler, sayılar ve yanlarına düşülmüş kısa notlar, neredeyse kırk yıl öncesine götürüyor beni.

Yıllar geçti; üniversite yıllarımda o defterlerin yerini üçüncü hamur teksir kâğıtları, yüksek lisansta çizgili kâğıtlar ve doktora sırasında PDF'ler aldı. Dijon'dayken A4'le, A5'le tanıştım; her ne kadar daha öncesinden, üniversite yıllarımdan bilinçsiz bir tanışıklığımız olsa dahi...

A4'ün kısa kenarı 21, uzun kenarı 29,7 santimetre. Nasıl bir ölçüyse bu, tıpkı telefonlarımızda bulunan SIM kartlar, banka kartlarımızda kullanılan çipler gibi ilginç bir keşif bence. Hiç eskimeyen, bir süre sonra sahibine gelir getirmeyen, tesadüfen ortaya çıkmış bir buluş olduklarını düşünmek, saflık olabilir. Tesadüf mü değil mi, orası pek belli değil; ama pek de tesadüfe benzemiyor.

Kâğıdın en büyük boyutta olanına "A0" deniliyor. "A sıfır", bir metre kare alana sahip. Dikdörtgen şeklindeki bu kâğıdın uzun olan yanı –ki biz buna uzunluk diyerek büyük L harfi ile göstermekteyiz– tamı tamına 1,19 metredir. Eni ya da genişliği olarak adlandırabileceğimiz kısa tarafı ise küçük *l* harfi ile belirtilir ve 0,84 metredir. Kısacası dikdörtgen şeklindeki bu kâğıdı dört kez katlarsak, A4'e ulaşırız. Ama en ilginç bilgi, ölçüleri dikkatlice incelediğimizde reel olarak

görülendir; aniden bir matematik oyununun içinde buluruz kendimizi ve her boyuttaki standart kâğıdın uzunluğu ile genişliği arasındaki oranın hep sabit kaldığını görürüz.

Oyunun kuralını matematikçiler $L = \sqrt{2} \times \ell$ formülüyle belirlemiştir:

L ve ℓ rakamsal değerleriyle hesaplanacak olursa,
 $L \times \ell = 1,19 \text{ m} \times 0,84 \text{ m} = 1 \text{ m}^2$ eder.

1,19 ile 0,84 arasındaki oran ise 1,41'e, yani $\sqrt{2}$ 'ye eşittir.

Yine dikkat edersek A0, A1, A2, A3, A4, A5, A6 olarak adlandırılan boyutlardaki kâğıtların uzunluk ve genişlik ilişkisinin hep $\sqrt{2}$ ile sonuçlandığını da görürüz. Örneğin, A4 kâğıdının 29,7 x 21 santimetre olan boyutu, $29,7/21 = \sqrt{2}$ 'dir. A3'ün boyutları ise 42 x 29,7 santimetredir. Bu değerler, biraz önce bahsettiğim teoriye uygun ölçüler olup, $42/29,7 = \sqrt{2}$ sonucunu verir. Bunun gibi matematiksel oyunlarla kendi kendime kuralın doğruluğunu ispat etmeye çalışıyordum. A4'ü ikiye katlarsan, al sana A5!

A4, A5 derken, A3'ün üzerine de uzun bir süre düşündüm. Onu dörde katladığım sırada kendim için defterler yapabileceğimi düşündüm. Nihayet istediğim gibi defterler yapabilecektim. Sayfaları formlar halinde katladıktan sonra uygun kalınlıkta zımba kullandım. Dikmeyi de denedim, ama olmadı; bir türlü istediğim sonucu alamıyordum. Ancak defterlerimi kendim yapmalıydım.

2

Çok sonraları, Ciltçi Doğan Ülgenci'yi keşfettim

Kadıköy'de, eskiden Sular İdaresi'nin bulunduğu yere yakın, sidik kokan bir binanın bodrum katındadır Doğan Ülgenci'nin atölyesi. Doğan Bey orta boylu, beyaz saçlı, gözlüklü bir beyefendi. Öyle kolay kolay samimiyet kurmayan, ciddi, her yanıt verişinde sizde tersleniyormuşsunuz gibi bir izlenim uyandıran, işinin ehli bir adam. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü'nden, bugünkü adıyla Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nden mezun olmuş. Bir süre tarih öğretmenliği yaptıktan sonra bu meslekte karar kılmış ve böylece ciltlenmek üzere kendisine bırakılan her türlü eski-yeni kitabı okuma fırsatına da sahip olabilmış...

Atölyesine girdiğinizde sizi eski kitap, kâğıt, tutkal kahrışımı kokunun hâkim olduğu hoş bir loşlukta kimisine ağır gelen, kimisinde ise bağımlılık yaratan eskimiş kâğıt kokusuyla birlikte siyah bir kedi karşıları. Sıcak, ışık ve nem, kâğıdın yapısındaki kimyasal maddelerle birleşince, vanilyalı bir kokudur başınızı döndüren... Bu koku sayesinde zihnimin derinliklerine sürüklendiğimde, yavaş yavaş hatırlar gibi oluyorum. Sanırım yaşamımda üç değişik ciltçim oldu. İlkine, usta denizci Sadun Boro'nun dünya turunu anlatan çocukluğumun kitabını ciltlettirmiştim. Üç yıl boyunca gazeteden takip ettiğim Boroların gezisi bittiğinde, *Pupa Yel-*

ken, *Kısmet'in Dünya Seyahati* adlı kitabını imzalı olarak satın almıştım. “*B. Hüseyin Latif, 22 Ekim 1969*” diye yazıp imzalamıştı kitabı. Şimdi tam olarak hatırlayamıyorum, ama belirli bir sayıda toplanan kuponların yanı sıra ödenen ek bir ücret karşılığında olmalıydı. Postayla gelmişti; hayal meyal hatırladığım, deniz mavisi kapaklı kitabı kapının önünde, postacının imza karşılığında bana uzatmasıydı. Postacının resmi kıyafeti, şapkası ve omzuna astığı deri çantasının ağırlığı hâlâ gözümün önünde. Yeldeğirmeni’ndeki bu ciltçiye *Doğan Kardeş* dergilerimi de yine o yıllarda ciltletmiştim.

İkinciyle, Ziraat Fakültesi’ni bitirdiğim yılın öncesinde, yanılmıyorsam 1982’de tanıştım; bütün ders kitaplarımı, Bornova’daki bu ciltçiye, sanki bir ömür boyu onları okuyacakmışım gibi özenle ciltlettim. Benden başka, aynı yere kitaplarını ciltleten bir iki arkadaşım daha vardı.

Son ciltçim ise Doğan Ülgenci’ydi; Kadıköy Mühürdar’da, bodrum katındaki yerinde, nam-ı diğer 11-B Mücellit Doğan Beye iki üç ay önce uğradığımda, yüzü her zamankinden biraz daha asıktı. Yine her zamanki gibi açık olan radyosunu dinlerken tezgâhının önünde elindeki fırçayı arada bir dikkatle önündeki tutkal kutusuna batırarak dikişleri önceden yapılmış, yan masada sıralarını bekleyen defterlerin kapaklarını öğleden sonraki son çalışma için özenle hazırlıyordu. Gözlüklerinin ardından tutkalın her yere aynı oranda yayılmasını teferruatlı bir şekilde izlerken adeta beyninin içindeki nöronlar tutkal olmuş, yapıştırtıveriyordu kartonla deri cildi.

Bir süre sonra yeniden uğradığımda kötü haberi aldım; siyah kedisi ölmüştü. Yeni bir kedi edinmek için de onun kırkının çıkmasını bekliyordu.

Bugünlerde yeni, küçük bir kedi almış.

Ciltçi Doğan Beyin deyişiyile lakkahanedeki derin sohbetler demli çayların eşliğinde sürerken bu yeni misafir de kendi seçtiği başköşeden değişik boyutlardaki eski yeni kitap ve defterlerin güzelim ebru kaplı ciltlerle süslenmesine nezaret edecek.

...

Yaprakları üçüncü hamur kâğıttan, kırmızı kurdeleli, deri ciltli 25 tane defter yaptırđım, son sayfaya basılmış 11-B damgasıyla. 2008 yılının bitimine on beş gün kala, 2009’u karşılarken yeni yılda belki güzel şeyler yazmak isterler diye sevdiğim insanlara gönderdim. Sicim, zamk, deri ve kâğıt karışımı bir kokuyu belki de hayatlarında uzun bir süreden sonra ilk kez duyacaklarını; tamamı göz nuru, el yapımı bir defterin boş sayfalarını çevirirken de yaşamı bir kez daha hissedip zamanın derinliğine yolculuk etmek isteyebileceklerini düşündüm.

“Elinizdeki bu defter Aujourd’hui la Turquie gazetesini Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Latif’in sizlerle paylaşmak istediği, gazeteyi hazırlarken notlar aldığı, yazılarını yazdığı defterinin aynısı.

Defter deyip geçmeyiniz.

Yaşamın her anında bir defter var. Kütük defteri, not defteri, anı defteri, okul defteri, yevmiye defteri, bakkal defteri... Bu elinizdeki de ‘Yazarın Defteri’.

Bunların bazıları karton kapaklı, bazıları bez ciltli; deriden olanları da var. Ciltleme sanatının rengârenk çiçek ve yaprak motifleriyle bezendiği XV. yüzyılda, İran’ın Şiraz kentinde başlayan süslü ciltlemelerin devamını XVI. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun başkenti İstanbul’da görmekteyiz.

Bu defter, 2009 yılının arifesinde, gazetemiz Aujourd'hui la Turquie'nin beşinci yayın yılındaki macerasına başlarken 50. sayısının eşliğinde, size 'Daha nice yıllara' diyebilmek için Mücellit Doğan Ülgenci Beyefendinin atölyesinde (11-B) el emeği, göz nuru ve bir usta titizliğiyle ve kara kedinin nezaretinde, demli çayların en güzel sohbetlerle buluştuğu saatlerde yirmi beş adet üretildi.

Gazetemizin basımında kullandığımız kâğıdın katlanarak, özenle dikilip ciltlenmesiyle oluşan bu defteri 2009'un en güzel günlerinde sizin kullanımınıza takdim ediyoruz.

Yeni yılınız kutlu olsun."

Doğan Ülgenci, nam-ı diğer Ciltçi 11-B, artık işlerin çok azaldığını, sabit giderlerin arttığını söylüyor.

3

Yaşamımı süsleyen kalem ve defterdi...

Çantamın dibinde daha önce kestiğim bir gazete kupürünü bulup aklımdan geçen, unutmaktan korktuğum düşüncelerimi küçük harflerle üzerine not aldım. Gazete kupürünün tüm boşlukları doldu, artık satır aralarındaki boşluklara bile yazıyordum; kalem ve kâğıt her an, her yerde iki önemli ayrılmaz araçtı; bu ikisi olmadan insanın düşüncelerini yazılı olarak ifade etmesi zordu.

Kalemlerim de defterlerim kadar ilginç... Babam daha ortaokul yıllarımda, bir vesileyle bana *Pelikan* marka bir dolmakalem almıştı; en klasiklerinden. Hâlâ duruyor. O zamandan beri kalem koleksiyonum zenginleştiyse de o kalemin yeri bir başka. Belki de bu yüzden, babamın *Pelikan*'ını dünyanın en pahalı dolmakalemlerine değişmem.

İlkokul ikinci sınıftan ayrılmak zorunda kalan babam Kahveci İbrahim Ustanın, bana dolmakalemi nasıl kullanmam gerektiğini öğrettiği günü daha dünmüş gibi hatırlıyorum. Bir kış akşamıydı. Yeldeğirmeni'ndeki İtalyan Apartmanı'nın altı numaralı dairesinde, taş kömürüyle ısıtılmış, özenle döşenmiş oturma odasında, masanın bir kenarında babam, diğer tarafında ben; babam, dolmakalemi nasıl tutmam gerektiğini gösteriyordu inatla. Hiçbir şey aklıma girmiyordu. Annemin dayısından görmüş olmalıydı. Kim bilir, Hafız Rıfat Beyin kalem tutkusuydu belki de bana öğretmek istediği.

Babam çok özenli ve düzenliydi. Gri renkte, içi eski kâğıt kokan bir bavulu vardı; bütün evrakını düzenli bir şekilde onun içinde saklardı. O bavulu çok severdim; sonra nasıl yok oldu sorusuna bir türlü yanıt bulamadım. Mektupları, vekâletnameleri, kahvehanenin belediye tarafından imzalanmış yetmiş yıllık kira kontratı ve evin tapusu; hepsi onun içinde dururdu. Düşündükçe hep aklıma o yangın ve Nuret-tin Sözen gelir.

Köprü yanıyor (*Mavi Ölüm*'de 29. bölüm)

Kahveci Recep bir sabah, yine her zamanki gibi saat altıya doğru geldiği Eminönü'nde gördüğü manzara ile şaşkına döndü. Polis arabaları ve itfaiyeciler Galata Köprüsü'nün girişlerini kapatmışlardı. Köprü'nün Karaköy yanından yoğun kara dumanlar çıkıyordu. Kırk yılı aşkın süredir her gün gidip geldiği, ömrünün yarısından çoğunu geçirdiği Galata Köprüsü alevler içindeydi. İstanbul'un tarihinde bir sayfa daha kapanıyordu.

16 Mayıs sabahının erken saatlerindeki köprü'nün "intiharı"na çoğu kimse inanmamıştı. Aslında o gün sabah saat dört civarında koyu mavi bir sürat teknesi köprüye yavaşça yaklaşmıştı. İçinde üç kişi vardı. Köprü'nün geçitlerinden Karaköy tarafına doğru olanına yöneldiler. Köprü'nün orta kısmına geldiklerinde sürat teknesinden iki teneke çıkarıp içindeki sıvıyı dükkânların arka duvarlarının üzerlerine boşalttılar. Bir iki ıslak paçavrayı da sağa sola atıyorlardı. Aynı anda bir başka tekne de Eminönü geçidine yönelmişti. Tekneler işlerini bitirdikten sonra beklemeye koyuldular. Saat dört buçuğu gösterdiğinde, şefleri olduğu belli olan bir kız cebinden bir paket sigara çıkararak

arkadaşlarına ikram etti. Kendisi de bir tane alıp ağzına koydu.

“Çakmağını uzat,” dedi kaptan mahallindeki kısa boylu, geniş omuzlu adama.

Önce arkadaşlarının sigaralarını, daha sonra da kendisinininkini yaktı.

“Hazır mısınız?” diye sordu son kez. Bir yandan da etrafına bakıyordu. Etraf zifiri karanlıktı. Bir iki dükkânın arka kısımlarındaki küçücük pencerelerden ve bazen de ahşap duvarların yan yana dizili kerestelerinin zamanla aşınarak oluşturdukları aralıklardan ince ince ışıklar sızıyordu. Köprüaltı'nın bu duba araları korkunçtu. Soğuk bir ölüm duyuluyordu. Şefin ve arkadaşlarının sınırları biraz daha gerilmişti. Şef sigarasından tekrar derin bir duman çekerek tekneyi kullanan tıknaz adama baktı. Tıknaz adam bir elini dümenin üzerine adeta bastırdı. Diğer eliyle de gaz vitesini kavramış, şefinin davranışlarını izliyordu.

Genç şef sigarasından aldığı dumanın hepsini birden ağzından dışarı bıraktı ve elindeki ucu kıpkızıl sigarayı önündeki duvarın üzerine doğru fırlattı. Duvar alev alev yanmaya başladı. Tekne alevlerin yükselmesiyle ani bir manevra yapıp hızlı dönüşüne başladığında, Eminönü yakasından da alevler yükseliyordu.

...

Saat dokuz civarlarında, Aksaray'daki büyük bir binanın en üst katındaki bir büronun bekleme salonunda Birsen ayakta bekliyordu. Sekreter bayan telefonun ahizesini nazikçe yerine bıraktı:

“Sayın başkan sizi bekliyorlar,” diyerek büyük kapıyı açtı...

İçeriden babacan bir ses:

“Bravo Birsen kızım. İyi iş başardınız,” diyerek elindeki kalınca iki zarfı uzattı...

Babamın kızdığı iki üç şey vardı. Mektup zarflarının özensiz yazılışı mesela. Sanki yıllarca Sirkeci Postanesi’nde çalışmış biri gibi titizlenirdi bu konuda. Milimetrik olmasını isterdi benden. Şimdi üniversite mezunu, yüksek lisans diploması sahiplerinin bile beceremeyeceği bir düzen ve özenle yazardı mektupların uçak amblemlili zarflarının üzerini. Postacıların sırt çantalarında özenle taşıdığı, günümüz Türkiye’sinde ise artık rastlayamadığımız, bu değişik boyuttaki dikdörtgen ya da kare zarfların kenarları, lacivert-kırmızı eğik çizgilerle süslüydü.

Araştırdım; zarfların boyutu ve şekli, içlerine konulacak kâğıdın boyut ve katlanma şekliyle çok yakından ilgili. Uluslararası “ISO 216” normuna göre belirlenmiş.

Sözgelimi A4, A5 boyutundaki kâğıtlar için C4, C5 boyutundaki zarflar kullanılıyormuş; C4 olarak adlandırılan bir zarf 22,9 x 32,4 santimetre olup 21 x 29,7 santimetre boyu-

tundaki bir A4 kâğıdına eşlik edermiş. Demem o ki zarflar, içlerine konulacak kâğıtlar karşısında bağımsızlıklarını filan ilan etmiş değiller! Zarfını seçen, aslında kâğıtmış. DL formatındaki 11 x 22 santimetrelilik bir zarfın, akordeon şeklinde katlanmış bir A4 kâğıdı için çok kullanışlı olabilmesi de bundanmış. 16,2 x 22,9 santimetre boyutlarındaki C5 ise ikiye katlanmış bir A4 kâğıdını, yani A5 boyutundaki bir kâğıdı içinde barındırabiliyor.

Hayatımızdan eksilen tek şey, lacivert-kırmızı çizgili zarflar değil elbette. Çocukluğumda, postacılar mektupları apartman kapısının altından, gelişigüzel bir biçimde yere atmaz; katlara çıkıp dairelerin kapısını tek tek çalarak, gerektiğinde de iki çift laf ederek sahibine ulaştırırlardı. Evlerinde bulunmayanların mektupları, kapıcıya ya da bir komşuya elden teslim edilirdi.

Kapıcı deyince aklıma meşhur İtalyan Apartmanımızın kapıcısı Fatma Hanım gelir. Fatma Hanım, günde bir iki kez bize uğrayıp mahalledeki günün olaylarını naklederken güncel politikaya da değinmeden edemezdi. Mutfakta kendisi için ayrılmış alçak sandalyede otururken “Ne günlere kaldık hanım!” diye anneme hep aynı soruyu sorar; bir yandan o günkü konuları kendine göre yorum katarak anlatır, diğer yandan da kendisine ikram edilen kahveyi yudumlardı.

O yıllarda tüpgaz henüz çıkmamıştı; havagazının her an kesilebileceği söylentisi de her kötü haber misali, kulaktan kulağa hızla yayılıyordu. Havagazımızın kesilmesi, adeta yaklaşan bir felaket olarak öngörülüyordu. Bir vakitler Haydarpaşa Garı’nı inşa eden mühendislerin barınması için yapılan İtalyan Apartmanı’nın üçüncü katındaki yüksek tavanlı dairemize girdiğinizde, sizi karşılayan koridorun sağ tarafında, banyo, mutfak ve tuvalete götüren yan koridorun hemen girişinde, tavana yakın bir yerde asılıydı havagazı saati.

Dedikoduların üzerinden çok geçmemiştii ki havagazı cılızlaştı. Anneannem ve annem, yeteri kadar gaz gelmeyişini boruların eskiliğine, zamanla tıkanmış yerlerinin olabileceği ihtimaline bağlıyordu; teknisyenlerin gelip bakması için de karşı komşu Nemika Hanıma arada bir telefonla havagazı şirketini arattırıyorlardı. Evet, aramıyor, arattırıyorlardı, çünkü o günlerde pek az kişinin telefonu vardı. Tüm apartmanda telefonu olan tek kişi, Cumhuriyet Halk Partisi'nden defalarca milletvekili aday adayı olmasına rağmen bir türlü Meclis'e seçilemeyen karşı komşumuz Mardinli Şeref beylerdi. Boruların tıkanıklığını giderebilmek için güçlü bir hava pompası kullanmak en etkili yöntemler arasında sayılabilirdi, ama ya denildiği gibiyse; yani borular sahiden çürümüşse...

Halbuki asıl neden, artık likit gaz satışlarının başlayacak olmasıydı. Çok geçmeden, eve iki küçük tüpgaz alındı. Bizimkiler, kahverengi boyalı olanlardandı. Tüpgaz, anneannemin çok hoşuna gitti. Yemeđi çabucak pişiriyordu. Beli de bükülmüş olduğundan tezgâh üzerindeki ocağa doğrultuktan ziyade, mutfağın ortasında kendine yer edinmeye çalışan küçük, alçak tüpte yemek pişirmeyi çok sevmiştii.

Yaklaşık yirmi yıl sonra her şey yeniden değişecekti. Tüpgazın ardından, bu defa doğalgazla tanışacaktık. 60'ların sonunda dilimizden düşmeyen "Ne günlere kaldık?" sorusu ise bugün "Ne olacak bu dünyanın hali?" ya da "Nereye gidiyor bu Türkiye?" sorularıyla özdeşleşti.

O zamanlar, bir restorana ya da kafeye girdiğimizde, "Türk kahvesi" diye özellikle belirtmemize gerek yoktu. Hazır kahve *Nescafé*, dünyada ilk kez 1938'de üretilmesine rağmen henüz Türkiye'ye gelmemiştii. Kahve denilince, kısık ateşin üzerindeki cezvede ağır ağır pişirilen Türk kahvesinden başkası düşünülmezdi. Fatma Hanım da zarif bir el hareketiyle kaldırırdı fincanı tabağından. İncecik vücudu ve kül ren-

gi saçlarıyla kendine özgü bir havası olan bu telaşlı kadın; kahvenin de, sohbetin de koyusunu severdi. Yaşamını İtalyan Apartmanı'nın bodrum katıyla giriş arasındaki tek göz karanlık odasında geçirmiş; Rumelili, Rum, Ermeni ve Yahudi ailelerin yanı sıra Osmanlı terbiyesi almış Türklere de hizmet etmiş göçmen bir ailenin kızıydı; bir hanımefendiydi. Artık yaşlanmış, merdivenleri silemez olmuştu; olsun. Gün görmüş bedeni ne kadar itiraz ederse etsin, mahallenin bütün haberlerini bize taşımaktan yorulmazdı. Çok sonraları, bir 12 Eylül sabahı, daha gün doğmadan, sıkı yönetimin ilan edildiğini bana haber veren de yine o olacaktı.

Sabahın karanlığında, beş buçuk vapuruyla karşıya geçip, babamın Galata Köprüsü'ndeki kahvehanesini açmak üzere evden çıkmıştım. Merdivenleri sessiz sedasız inerken merdiven otomatığının sesiyle uyanmıştı Fatma Hanım. Üzerinde eski kabartma desenler bulunan dikdörtgen şeklindeki dört buzlu camdan oluşan alçak, küçük, ahşap kapının önce perdesini aralamış; beni görünce kapıyı açarak "Hüseyin Bey, nereye böyle?" diye sormuştu. "İhtilal oldu, eve dönün, sokağa çıkamazsınız!" derken istediği zaman sözünü geçirebilen yaşlı teyzeler gibi otoriter bir ses tonu kullanmayı da ihmal etmemişti.

Fatma Hanım bize her gelişinde kahve fiyatlarındaki artışlardan yakınır; Kurukahveci Mehmet Efendiden taze çekilmiş kahve almak için artık Eminönü'ne gidemeyişinden duyduğu rahatsızlığı dile getirirdi: "Hanım, bir gün sabah erkenden kalkıp gideyim, biraz da vapur havası almış olurum. Vapurlar da eskisi gibi değil, kalabalık olsa gerek. Çok bekler miyim, sık sık sefer var mıdır acaba?" derken annemden bir onay beklerdi sanki. Fatma Hanım yıllarca hep bu sözleri tekrarladı durdu. Şimdi yaşıyor olsa, Kadıköy'den Beşiktaş'a geçmek için kaçırılan bir vapurun ardından yarım saat beklendiğini görse, ne derdi acaba?